

MINISTER
Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej

Warszawa, dnia 22 lipca 2020 r.

DUS-II.058.111.2020.CG

Dot.: BPS.DKS.KPCPP.0330.15.2020

**Pan
Aleksander Pocięj
Przewodniczący
Komisji Praw Człowieka,
Praworządności i Petycji
Senatu Rzeczypospolitej Polskiej**

Szanowny Panie Przewodniczący,

w odpowiedzi na pismo z dnia 30 czerwca br. w sprawie petycji, której przedmiotem jest podjęcie inicjatywy ustawodawczej dotyczącej zmiany ustawy z dnia 26 stycznia 1982 r. Karta Nauczyciela, w celu przywrócenia uprawnień emerytalnych dla nauczycieli zatrudnionych przed 1999 r. (P9-30/19), w porozumieniu z Ministrem Edukacji Narodowej, uprzejmie przedstawiam, co następuje.

Zgodnie z art. 88 ust. 1 ustawy – Karta Nauczyciela¹, nauczyciele mający trzydziestoletni okres zatrudnienia, w tym 20 lat wykonywania pracy w szczególnym charakterze, zaś nauczyciele szkół, placówek, zakładów specjalnych oraz zakładów poprawczych i schronisk dla nieletnich – dwudziestopięcioletni okres zatrudnienia, w tym 20 lat wykonywania pracy w szczególnym charakterze w szkolnictwie specjalnym, mogą – po rozwiązaniu na swój wniosek stosunku pracy – przejść na emeryturę. Możliwość przewidziana w tym przepisie jest niezależna od wieku nauczyciela.

Uprawnienie to zostało ograniczone przez ustawę z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych², na mocy której w art. 88 Karty Nauczyciela dodano ust. 2a. Przepis ten zmieniał się dwukrotnie w zakresie okresu, w którym nauczyciele zachowywali prawo do emerytury uzyskanej w trybie art. 88 – zaczynając od okresu ośmiu lat od dnia wejścia w życie ustawy o emeryturach i rentach z FUS, potem dziewięciu, kończąc na okresie dziesięcioletnim.

Zgodnie z obecnym brzmieniem art. 88 ust. 2a Karty Nauczyciela, nauczyciele urodzeni po 31 grudnia 1948 r., a przed 1 stycznia 1969 r., mogą skorzystać z uprawnień emerytalnych na podstawie art. 88, jeżeli spełnili warunki wymagane w art. 88 ust. 1 tej ustawy w ciągu dziesięciu lat od dnia wejścia w życie ustawy o emeryturach i rentach z FUS (tj. do dnia 31 grudnia 2008 r.), z wyjątkiem warunku rozwiązania stosunku pracy, oraz nie przystąpili do otwartego funduszu emerytalnego albo złożyli wniosek o przekazanie środków zgromadzonych na rachunku w otwartym funduszu emerytalnym, za pośrednictwem Zakładu Ubezpieczeń Społecznych, na dochody budżetu państwa. Ograniczenie to nie dotyczy nauczycieli urodzonych przed dniem 1 stycznia 1949 r., którzy mogą skorzystać z emerytury

¹ Dz. U. z 2019 r. poz. 2215, dalej powoływanej jako „Karta Nauczyciela”.

² Dz. U. Nr 162, poz. 1118, dalej powoływanej jako „ustawa o emeryturach i rentach z FUS”.

bez względu na wiek po spełnieniu warunków wymienionych w art. 88 Karty Nauczyciela, nawet jeżeli to spełnienie nastąpi po dniu 31 grudnia 2008 r.

Biorąc powyższe pod uwagę, trudno zgodzić się zatem z twierdzeniem, że w tym przypadku prawo zadziałało wstecz. Ma ono bowiem zastosowanie do nauczycieli, którzy do 31 grudnia 2008 r. nie nabyli praw wynikających z art. 88 Karty Nauczyciela, natomiast w żaden sposób nie ogranicza uprawnień już nabytych.

Jednocześnie, odnosząc się do przywołanego art. 32 Konstytucji, uprzejmie informuję, że Trybunał Konstytucyjny w swoich orzeczeniach często podkreślał, że przy ocenie zgodności

z Konstytucją regulacji z zakresu świadczeń emerytalnych i rentowych dopuszcza się szeroki margines swobody ustawodawcy co do wyboru optymalnych rozwiązań. W wyroku z dnia 4 grudnia 2000 r., sygn. K 9/00 Trybunał, odnosząc się do zagadnienia realizacji konstytucyjnego prawa do zabezpieczenia społecznego określonego w art. 67 ust. 1 Konstytucji, podkreślił, że *„państwo ma obowiązek podejmowania działań, które zapewnią odpowiednie środki finansowe niezbędne dla realizacji konstytucyjnych praw socjalnych, ale musi przy tym uwzględniać sytuację gospodarczą i konieczność zapewnienia warunków rozwoju gospodarczego”*.

Jak wynika z materiałów z prac prowadzonych w Sejmie RP nad projektem ustawy o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych³, celem ustawodawcy było stworzenie stabilnego systemu emerytalno-rentowego w warunkach niekorzystnych trendów demograficznych, prowadzących do wzrostu liczby świadczeniobiorców przy jednoczesnym spadku liczby osób płacących składki na ubezpieczenia społeczne. Ustawodawca dążył zatem do stworzenia jednolitego systemu emerytalno-rentowego obejmującego możliwie najszerszy zakres osób, podlegających ubezpieczeniom emerytalnym i rentowym na gruncie dotychczasowych przepisów. W uzasadnieniu tego projektu wśród wad dotychczasowego systemu wymieniano w szczególności zbyt szerokie możliwości wcześniejszego przechodzenia na emeryturę. Obniżenie wieku emerytalnego dla szeregu grup zawodowych pogłębiało bowiem trudności z zapewnieniem równowagi finansowej dotychczasowego systemu ubezpieczeń społecznych. Reforma systemu emerytalno-rentowego miała m.in. na celu ograniczenie uprawnień do wcześniejszej emerytury i ujednoczenie wieku emerytalnego. Należy więc przyjąć, że założenie reformy prowadzące do wygaszania dotychczasowych uprawnień, różnicujących sytuację adresatów zakwestionowanych przepisów, miało na celu urzeczywistnienie, obok zasady równości, również zasady sprawiedliwości społecznej⁴. Wobec powyższych uwag, należy uznać, że regulacja wynikająca z art. 88 ust. 2a Karty Nauczyciela nie narusza konstytucyjnej zasady równości, ograniczając prawo przejścia na emeryturę osób urodzonych między 1 stycznia 1949 r. a 31 grudnia 1968 r.

W celu złagodzenia skutków reformy emerytalnej, wprowadzono ponadto przejściowe rozwiązanie, adresowane do nauczycieli, którzy legitymują się stosunkowo długim stażem pracy. Ustawą z dnia 22 maja 2009 r. zostało utworzone nowe świadczenie zabezpieczenia społecznego skierowane do nauczycieli – nauczycielskie świadczenia kompensacyjne⁵.

³ Uzasadnienie projektu ustawy o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych, druk sejmowy, III kadencja, Nr 339; wypowiedź posła sprawozdawcy, Sprawozdanie Stenograficzne z 36 posiedzenia Sejmu RP w dniach 25 i 26 listopada 1998 r., s. 5 i nast.

⁴ Zob. wyrok TK z dnia 16 marca 2010 r., K17/09, www.trybunal.gov.pl.

⁵ Ustawa o nauczycielskich świadczeniach kompensacyjnych (Dz. U. z 2009 r. Nr 97, poz. 800).

Uchwalenie tej ustawy spowodowało wyodrębnienie z grupy podmiotów, których na skutek reformy pozbawiono uprawnienia do przejścia na wcześniejszą emeryturę z art. 88 Karty Nauczyciela, podgrupy nauczycieli wyposażonej w nowy rodzaj świadczeń okresowych (przysługujących do osiągnięcia wieku emerytalnego). Prawo do tych świadczeń nabywane jest przez nauczycieli, którzy osiągnęli 30-letni staż pracy, w tym 20 lat pracy nauczycielskiej, w kolejnych latach. Jednocześnie określono wiek uprawniający do nauczycielskiego świadczenia kompensacyjnego, który wzrasta w kolejnych latach kalendarzowych, aż osiągnie 59 lat - w przypadku kobiet i 64 lata - w przypadku mężczyzn (nastąpi to odpowiednio w latach 2031-2032). Należy także podkreślić, zgodnie z art. 6 ww. ustawy, nauczycielskie świadczenia kompensacyjne finansowane są w całości ze środków budżetu państwa.

Reasumując, nie jest wykluczona możliwość dyskusji na temat powrotu do wcześniejszych emerytur nauczycieli. Jednak dyskusja ta powinna być prowadzona w szerszym kontekście i dotyczyć całego systemu emerytalnego.

Co do pozostałych przepisów (art. 89 i art. 91 Karta Nauczyciela) należy stwierdzić, że postulat ich przywrócenia jest postulatem daleko idącym i niezasadnym.

Art. 89 Karty Nauczyciela formalnie został skreślony przez art. 150 pkt 2 ustawy o emeryturach i rentach z FUS. Stanowił on, że nauczyciele uprawnieni do emerytury lub renty inwalidzkiej otrzymują dodatek w wysokości 15% tych świadczeń (do noweli z 1 lutego 1983 r. – 20%), jeżeli nauczyciel wykonywał pracę nauczycielską w szkole co najmniej przez 15 lat, a uprawniony do renty – co najmniej przez 5 lat. Przepis ten jednak był uznawany za wygasły od 15 listopada 1991 r., tj. od dnia wejścia w życie ustawy z dnia 17 października 1991 r. o rewaloryzacji emerytur i rent, o zasadach ustalania emerytur i rent oraz o zmianie niektórych ustaw⁶, w związku z brzmieniem art. 21 ust. 4 tej ustawy (przewidywał on, że do emerytury lub renty nie przysługują żadne inne dodatki poza enumeratywnie w nim wymienionymi).

Z kolei art. 91 Karty Nauczyciela został skreślony w 2000 r.⁷ Przepis ten jednak, podobnie jak wyżej, był uznawany za wygasły od 15 listopada 1991 r., tj. od dnia wejścia w życie ww. ustawy z dnia 17 października 1991 r.⁸ Przedmiotowy przepis określał, że podstawa wymiaru emerytury, renty inwalidzkiej i renty rodzinnej otrzymywanych przez nauczycieli ulega corocznym podwyżkom stosownie do wzrostu przeciętnego miesięcznego wynagrodzenia, na zasadach i w terminach określonych w przepisach o zaopatrzeniu emerytalnym pracowników i ich rodzin.

Zgodnie z obecnie obowiązującymi przepisami, świadczenia emerytalne, które pobierają byli nauczyciele i pracownicy oświaty, tak jak świadczenia emerytalne pozostałych grup społecznych, podlegają corocznej waloryzacji na podstawie art. 88 i następnych ustawy o emeryturach i rentach z FUS.

Z wyrazami szacunku

MINISTER

z up. Stanisław Szwed

Sekretarz Stanu

⁶ Dz. U. Nr 104, poz. 450 ze zm.

⁷ Art. 1 pkt 56 noweli ustawy – Karta Nauczyciela z 18.02.2000 r. (Dz. U. Nr 19 poz. 239) .

⁸ Dz.U. Nr 104, poz. 450 ze zm., w związku z brzmieniem art. 17 ustawy.

/-/ podpisano kwalifikowanym podpisem elektronicznym